

RECENSIE

Martien E. Brinkman

Hoe mijn God veranderde: Een reisverslag

Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers 2022.

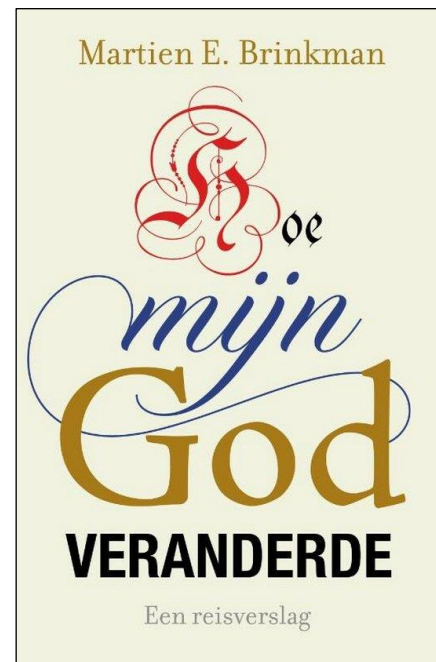
Pag. 309. ISBN 978 90 435 3797 1. € 22,99.

Het is lang geleden dat ik een dogmatisch boek gelezen heb. Een vriend van mij had het boek gelezen, hij sprak er positief over in onze vriendenclub (we studeerden in de zeventiger, begin tachtiger jaren theologie aan de VU, dezelfde universiteit waar Martien Brinkman heeft gestudeerd), op grond waarvan ik besloot om het boek aan te schaffen en te lezen.

In een ver verleden las ik Brinkman's proefschrift over Wolfhart Pannenberg (1979), de dunste dissertatie die ik ooit gelezen heb (118 pag.) en nadien zijn twee boeken over Karl Barth: en *Karl Barth's socialistische stellingname* (1982) en *De theologie van Karl Barth: dynamiet of dynamo voor christelijk handelen* (1983). Het is niet dat de naam Barth in zijn boek niet voorkomt, maar een grote rol speelt hij bij Brinkman niet (meer). Zijn belangrijkste gesprekspartner is toch veel meer Harry Kuitert, met wie hij tot op het laatst in gesprek is geweest, maar van wie hij ook afstand heeft genomen. Hij had het boek eerst als ondertitel 'theologie na Kuitert' willen meegeven, maar zag daar toch van af (14). De weinig sprankelende ondertitel luidt nu 'Een reisverslag'. Daarbij heb ik het idee dat de uitgever voor deze ondertitel verantwoordelijk is, Brinkman zelf spreekt van 'Samengebracht en verder doordacht' als ondertitel (24).

Wat Martien Brinkman doet, is de balans opmaken van vijftig jaar theologiseren (vanaf de negentiger jaren in de oecumenische en interculturele theologie). Hij staat daarmee in de lijn van tal van (Nederlandse) theologen die aan het eind van hun academische carrière de balans opmaken. Zijn gehele theologische carrière, boeken en artikelen, brengt hij in dit boek bij elkaar. Het prettige daaraan is dat hij het vergezeld laat gaan van tal van persoonlijke ontboezemingen, ervaringen en anekdotes, maar ook films en gedichten verwerkt. Hij geeft daar zelf ook een reden voor: hij wil graag doordringen tot de existentiële kern van het overgeleverde geloofsgoed. Ik proef de poging, maar kan toch niet zeggen dat dat erg gelukt is. Hoe dat komt, dat dat toch niet erg gelukt is, omdat het niet echt theologie in rapport is met de tijd, met maatschappelijke en godsdienstige discussies die in die vijftig jaar speelden.

Wat de hoofdtitel betreft, je zou denken dat er een fout is gemaakt, dat het moet zijn: 'Hoe mijn beeld van God veranderde'. En daar gaat het boek vooral ook over, Brinkman bepleitte deze titel, omdat het 'beeld' niet zonder 'werkelijkheid' kan. En daar ligt dan ook vooral ook de discussie met Kuitert, die uiteindelijk tot de conclusie kwam dat er achter het beeld geen werkelijkheid zit, en dat het allemaal projectie was. Het is vooral op dit punt dat Brinkman met Kuitert breekt.

Het boek bestaat uit zeven hoofdstukken: *methode*: als het over God gaat, kan dat niet zonder menselijke beelden van God (hoofdstuk 1, pag. 30-53), *bijbelopvatting*: in zijn menselijkheid is de Bijbel Gods woord (hoofdstuk 2, pag. 54-73), *godsbeeld*: in het godsgeloof worden dimensies van het menselijk bestaan onthuld (hoofdstuk 3, pag. 74-98), *mensbeeld*: de mens is (stand)beeld van God, heeft dus theomorfe trekken (hoofdstuk 4, pag. 99-136), *jezusbeeld*: gaat om balans tussen zijn menselijkheid en zijn goddelijkheid (hoofdstuk 5, pag. 137-180), *plaatsbekleding*: Jezus treedt in voor ons, opdat wij andere mensen worden (hoofdstuk 6, pag. 181-210) en *de Heilige Geest*: de inwerking van God in ons menselijk bestaan (hoofdstuk 7, pag. 211-247) – let op, waar Brinkman met betrekking tot God en Jezus steeds het woord ‘beeld’ gebruikt, doet hij dat niet bij de derde persoon van de triniteit, het woord krijgt zelfs ook hoofdletters, in tegenstelling tot God en Jezus – en eindigt met een *epiloog* (pag. 248-269) waarin hij schetst op welk vlak zijn belangrijkste ontwikkeling ligt, dat is in de relatie tussen alles bestierende dan wel liefdevol zorgende God en de wereld/het kwaad, door hem ‘schepping’ genoemd.

Het overkwam me opnieuw na lezen van dit dogmatische werk: mijn verbazing dat je over alle grote geloofswaarden kan schrijven zonder de Bijbel fundamenteel ter sprake te brengen. Een van Brinkmans theologische kernwoorden is ‘schepping’. Brinkman gebruikt het woord voortdurend, waar hij ‘aarde’ (wereld) bedoelt. Met vele anderen verstaat hij ‘schepping’ als ‘de verschrikkelijk en de verrukkelijke natuur’ om de titel te gebruiken van een boekje uit 1986 dat ook in mijn boekenkast staat. Dat het woord ‘schepping’ in de Hebreeuwse Bijbel (afk. HB) niet voorkomt, dat daarin alleen het werkwoord ‘scheppen’ met God als actor voorkomt, en dat nergens in de HB gesproken wordt over de mens als medeschepper, horen we in dit boek niet, net zomin als de auteur zich afvraagt welke betekenis het woord ‘scheppen’ in Genesis 1 heeft.

Dat brengt me bij een tweede, nog fundamenteler punt: Brinkman’s onbekommerd spreken over God. Hebben we hier met God van doen waarvan de Bijbel spreekt, of gaat het over een God buiten dat verhaal? Het probleem dat het strikt genomen, als het over de God van de Bijbel gaat, om een narratief verhaalpersonage gaat, komt bij Brinkman niet aan de orde. Je kunt er niet zomaar van uitgaan dat het om een werkelijk bestaande God gaat. Het zijn punten die door Brinkman niet gesteld worden. Ik begreep opnieuw weer waarom dergelijke dogmatische boeken mij steeds minder zijn gaan boeien. Er wordt over alle grote geloofswaarden gesproken en gedaan alsof je buiten de Bijbel om deze woorden, zo los, zonder enig verband, kunt hanteren.

Dan lees ik toch liever de bijbelverhalen, waarin God zich op een heel wat spannender manier manifesteert dan in het boek van Brinkman gebeurt.

Tot slot, nog even over de prijs, ik betaalde er bij mijn Haagse boekhandel € 22,99 voor, zag later dat het boek bij Bol.com en bij Kok.Boekencentrum € 17,50 kostte. Scheelt maar liefst € 5,=. Is de vaste boekenprijs losgelaten?

Nico Riemersma

